

รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม
บริเวณหมู่เหมืองแร่สังกะสีดอยผาแดง
ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (ครั้งที่ 3)
(ส่วนที่ 1: คุณภาพน้ำและดินตะกอนธารน้ำ)

สำนักงานอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เขต 3
กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่
กระทรวงอุตสาหกรรม

มกราคม 2550

รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม
บริเวณหมู่เหมืองแร่สังกะสีดอยผาแดง
ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก (ครั้งที่ 3)
(ส่วนที่ 1: คุณภาพน้ำและดินตะกอนธารน้ำ)

โดย
ดร.พลยุทธ สุขสมบัติ
นายวิวัฒน์ โตธิรกุล

สำนักงานอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เขต 3
กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่
กระทรวงอุตสาหกรรม

มกราคม 2550

สารบัญ

	หน้า
สารบัญรูป	ข
สารบัญตาราง	ค
คำขอบคุณ	ง
1. บทนำ	1
2. วัตถุประสงค์	1
3. พื้นที่ศึกษา	1
4. การดำเนินงาน	3
4.1 การเก็บตัวอย่างน้ำและตะกอนธารน้ำ	3
4.2 วิธีวิเคราะห์ตัวอย่างในห้องปฏิบัติการ	11
5. การดำเนินงาน	12
5.1 คุณภาพน้ำ	12
5.2 ปริมาณ Leaching cations และปริมาณ Total cations ในดินตะกอนธารน้ำ	12
6. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	25
7. สรุปและเสนอแนะ	26

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1 แผนที่ภูมิประเทศแสดงจุดเก็บตัวอย่าง	3
2 การเตรียมตัวอย่างตะกอนธารน้ำ	4
3 แสดงการกำหนดจุดเก็บตัวอย่างตะกอนธารน้ำย่อย	5
4 จุดเก็บตัวอย่างที่ 1 ต้นห้วยแม่ดาว	7
5 จุดเก็บตัวอย่างที่ 2 ห้วยแม่ดาว ทำหน้าที่ระบายออกจากบ่อคักตะกอนที่ 6	7
6 จุดเก็บตัวอย่างที่ 3 ห้วยแม่ดาว ทำหน้าที่ระบายออกจากบ่อคักตะกอนที่ 3	7
7 ห้วยแม่ดาวบริเวณใกล้สะพานเข้าชุมชนบ้านพะเด๊ะ	8
8 ห้วยแม่ดาวบริเวณชุมชนบ้านแม่ดาวใหม่	8
9 ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านหนองน้ำเขียว	8
10 ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านแม่กุเหนือ	9
11 ห้วยแม่กุ ลอดถนนบริเวณ หมู่ 2 บ้านผาลาด ตำบลแม่กุ	9
12 ห้วยแม่กุ? บริเวณใกล้วัดใหม่สุวรรณ ตำบลแม่กุ	9
13 ห้วยแม่ดาว ลอดถนน 1090	10
14 ห้วยแม่ดาว ลอดถนน 1090 (ระหว่าง กม.ที่ 6 ถึง 7)	10
15 ห้วยแห้ง ใกล้ถนน 1090	10
16 เปอร์เซ็นต์Exchange-Zn Extraction-Zn และ Total -Zn ในตะกอนธารน้ำ	21
17 เปอร์เซ็นต์Exchange-Pb Extraction-Pb และ Total -Pb ในตะกอนธารน้ำ	21
18 เปอร์เซ็นต์Exchange-Cd Extraction-Cd และ Total -Cd ในตะกอนธารน้ำ	22
19 เปอร์เซ็นต์ Exchange-Cu Extraction-Cu และ Total -Cu ในตะกอนธารน้ำ	22

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถานีเก็บตัวอย่างน้ำและดินตะกอนธารน้ำ	6
2 วิธีวิเคราะห์คุณภาพน้ำ	11
3 วิธีวิเคราะห์ตัวอย่างดินตะกอนธารน้ำ	11
4 คุณภาพน้ำในลำธารธรรมชาติในเหมืองและบริเวณโดยรอบเหมืองสังกะสี	13
5 ปริมาณ Exchange-Cd, Extractable-Cd และ Total-Cd, ปริมาณ Exchange-Cu, Extractable-Cu และ Total-Cu ในตะกอนธารน้ำ	15
6 ปริมาณ Exchange-Pb, Extractable-Pb และ Total-Pb, ปริมาณ Exchange-Zn, Extractable-Zn และ Total-Zn ในตะกอนธารน้ำ	17
7 ช่วงปริมาณของ Exchange, Extractable และ Total-cations (Cd, Cu, Pb) บริเวณจุดเก็บตัวอย่าง	23
8 ช่วงปริมาณของ Exchange, Extractable และ Total-cations (Zn) บริเวณจุดเก็บตัวอย่าง	24

คำขอบคุณ

คณะทำงานขอขอบคุณ **คุณสมชาย เอกธรรมสุทธิ** ผู้อำนวยการสำนักงานอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เขต 3 เชียงใหม่ ที่ได้เห็นความสำคัญของงานติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อม และได้อนุมัติให้ดำเนินงานในโครงการนี้ และขอขอบคุณ **สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตาก** ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานกับผู้ประกอบการในพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคณะทำงานเป็นอย่างดี

การปฏิบัติงานในพื้นที่ได้รับความอนุเคราะห์จาก บริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) ในส่วนของเหมืองแม่สอด เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ **คุณศิริกุล ตะเภา** และ **คุณอุดร ห้วยผัด** เจ้าหน้าที่ของบริษัทฯ ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวก และร่วมไปเก็บตัวอย่างและตรวจวัดคุณภาพน้ำเบื้องต้นในสนามด้วย ขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้องมา ณ ที่นี้

1. บทนำ

กลุ่มส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม สรข.3 ได้ติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองแร่ ในเขตภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง (ดำเนินการมาแล้ว 2 ครั้ง และครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3) และพบว่าหมู่เมืองแร่ สังกะสี บริเวณคอยผาแดงนั้น ได้เกิดปัญหาการปนเปื้อนของแคดเมียมต่อพื้นที่ปลายน้ำของห้วยแม่ดาว โดยหมู่เมืองแร่เป็นกิจกรรมที่ถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของการปนเปื้อนของสารพิษดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้ทราบ สถานการณ์การปนเปื้อนของสารพิษและโลหะหนักต่างๆ ของพื้นที่ และเพื่อเป็นการตรวจระบบและการ ปฏิบัติตามมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมว่าได้ผลหรือไม่ และหากพบว่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มว่า หมู่เมืองแร่ก่อให้เกิดผลกระทบจะได้พิจารณาดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป

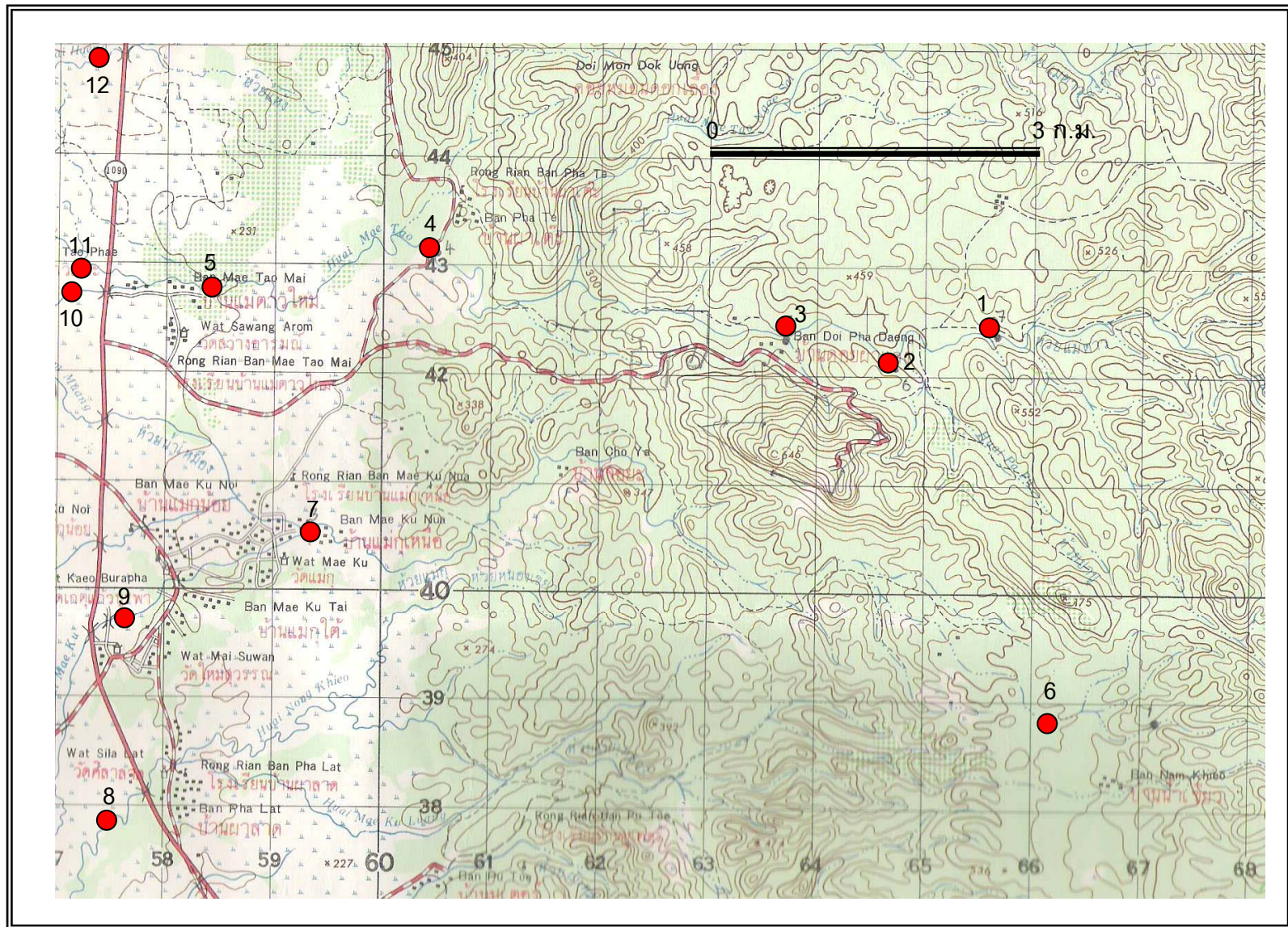
การปฏิบัติงานครั้งนี้กลุ่มส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกลุ่มส่งเสริมพัฒนาเทคโนโลยี ได้ร่วมกันจัดทำเป็น โครงการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของหมู่เมืองแร่สังกะสี หมู่เมืองแร่สังกะสีคอยผาแดง ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยมีแผนดำเนินการในไตรมาสที่ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2549) ปีงบประมาณ 2550 โดยแยกเป็น 2 แผนย่อย คือการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้านน้ำและ ดินตะกอนธารน้ำ อีกส่วนที่ติดตามตรวจสอบการแพร่กระจายในลักษณะของฝุ่นละอองในบรรยากาศ อัน อาจเนื่องจากการระเบิด หรือกิจการการทำเหมืองแร่ ด้วยมีอุปสรรคในการจัดหาวัสดุที่จะใช้ดำเนินการทำให้ ไม่สามารถดำเนินการในไตรมาสที่ 1 ได้ และคณะทำงานจะดำเนินการเมื่อ สรข.3 มีความพร้อม สำหรับ รายงานฉบับนี้เป็นผลการดำเนินในส่วนที่ 1: น้ำและดินตะกอนธารน้ำ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อติดตามตรวจสอบผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมในบริเวณหมู่เมืองแร่สังกะสี คอยผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตากและบริเวณใกล้เคียง ที่เป็นผลจากการแพร่กระจายทางน้ำ ดินตะกอนธารน้ำ และ อากาศ

3. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่บริเวณหมู่เมืองแร่สังกะสีคอยผาแดง ทั้งส่วนที่เป็นประทานบัตรของ บริษัท ตากไมนิ่ง จำกัด และบริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) ที่ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตากและพื้นที่ ชุมชนโดยรอบเหมือง บนแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร ระวาง 4742 III (อำเภอแม่สอด) พื้นที่อยู่ห่างจากอำเภอแม่สอดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวเส้นตรงประมาณ 11 กิโลเมตร (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 แผนที่ภูมิประเทศแสดงจุดเก็บตัวอย่าง

4. การดำเนินงาน

การดำเนินการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่ 1 เป็นการเข้าพื้นที่ไปดำเนินการในส่วนของน้ำและตะกอนธารน้ำ ตามคำสั่งไปราชการที่ 059/50 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2549 ระหว่างวันที่ 26 ถึง 29 ธันวาคม 2549 ปฏิบัติงานโดย

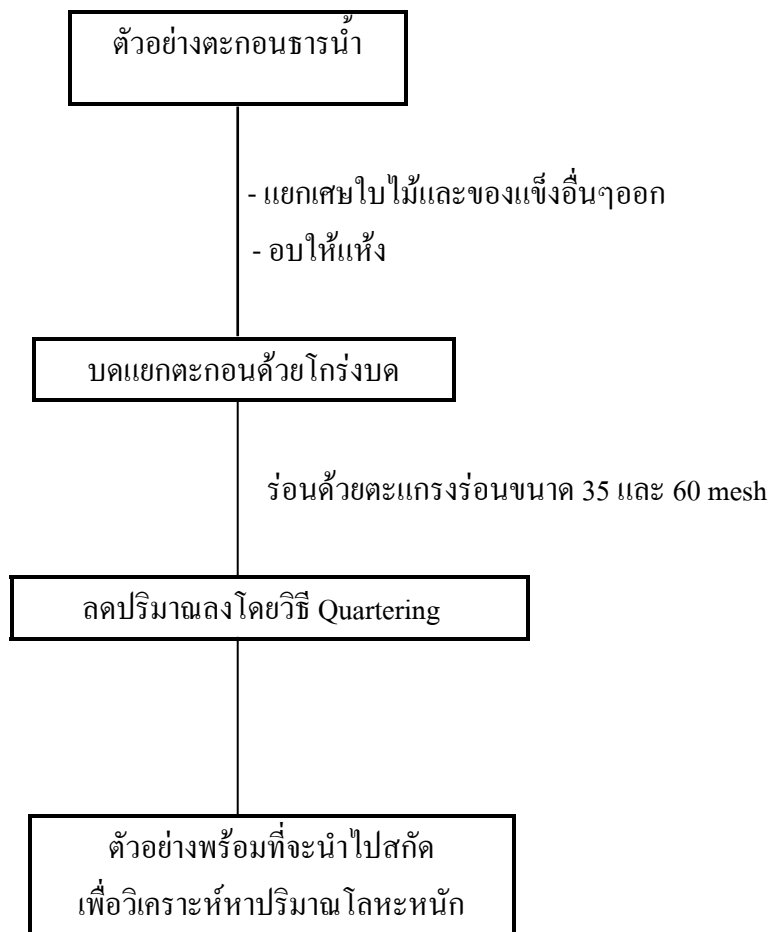
ดร.พลยุทธ	ศุขสมิติ	นักวิทยาศาสตร์ 8ว.
นายวิวัฒน์	ไตรธิกุล	นักธรณีวิทยา 8ว.

4.1 การเก็บ การเตรียมตัวอย่างน้ำและตะกอนธารน้ำ

ตัวอย่างน้ำได้แบ่งเก็บในขวดพลาสติกจำนวน 2 ขวด ขวดแรกเก็บปริมาตร 1 ลิตรเพื่อวิเคราะห์หาความเป็นกรด-ด่าง(pH) ปริมาณ Total dissolved solid(TDS) ขวดที่สองจะกรองด้วยกระดาษกรองเพื่อแยกเอาตะกอนแขวนลอยออกจากรน้ำ จากนั้นเติมกรดไนตริกเข้มข้นปริมาตร 5 ml ต่อตัวอย่างน้ำปริมาตร 1 ลิตร เพื่อวิเคราะห์หาปริมาณโลหะคือ ตะกั่ว(Pb) สังกะสี(Zn) ทองแดง(Cu) และแคดเมียม(Cd) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำผิวดินตามประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

สำหรับตัวอย่างตะกอนธารน้ำ ทำให้แห้งโดยวิธี Air dried แล้วทำการแยกเศษใบไม้และเศษของแข็งอื่นๆ ออก จากนั้นทำการสุมตัวอย่าง นำมาบดด้วยโม่บดเพื่อให้เม็ดตะกอนที่เกาะกันอยู่และมีขนาดใหญ่แยกออกจากกัน แล้วทำการร่อนเพื่อแยกเม็ดหินขนาดใหญ่ออกโดยใช้ตะแกรกร่อนขนาด 35 เมช (Mesh, ASTM) และร่อนแยกเอาตะกอนธารน้ำขนาดเล็กด้วยตะแกรกร่อนขนาด 60 เมช

จากนั้นจึงนำตัวอย่างตะกอนที่ร่อนได้มาลดปริมาณลงโดยวิธี Quartering โดยแผ่ตัวอย่างที่ร่อนได้เป็นรูปวงกลมแล้วแบ่งออกเป็นสี่ส่วน นำสองส่วนที่อยู่ตรงกันข้ามมารวมกัน จากนั้นนำมาแบ่งออกเป็นสี่ส่วนใหม่อีกครั้งหนึ่ง ทำซ้ำอย่างเดิมอีกจนได้ตัวอย่างที่มีปริมาณเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ แล้วเก็บตัวอย่างไว้ในภาชนะพร้อมที่จะทำการวิเคราะห์ต่อไปสำหรับการเตรียมตัวอย่างตะกอนธารน้ำ แสดงไว้ในรูปที่ 2

รูปที่ 2 การเตรียมตัวอย่างตะกอนธรรน้ำเพื่อการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์หาปริมาณโลหะหนักในตัวอย่างน้ำ และดินตะกอนธรรน้ำโดยใช้เครื่อง Inductively couple plasma spectrometer (ICP-OES) และเครื่องอะตอมมิกแอพซอร์พชันสเปกโทรโฟโตเมตรี (AAS) ในรูป Speciation forms ชนิดต่างๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการย่อยสกัดสารตัวอย่างด้วยสารละลายชนิดต่างๆ

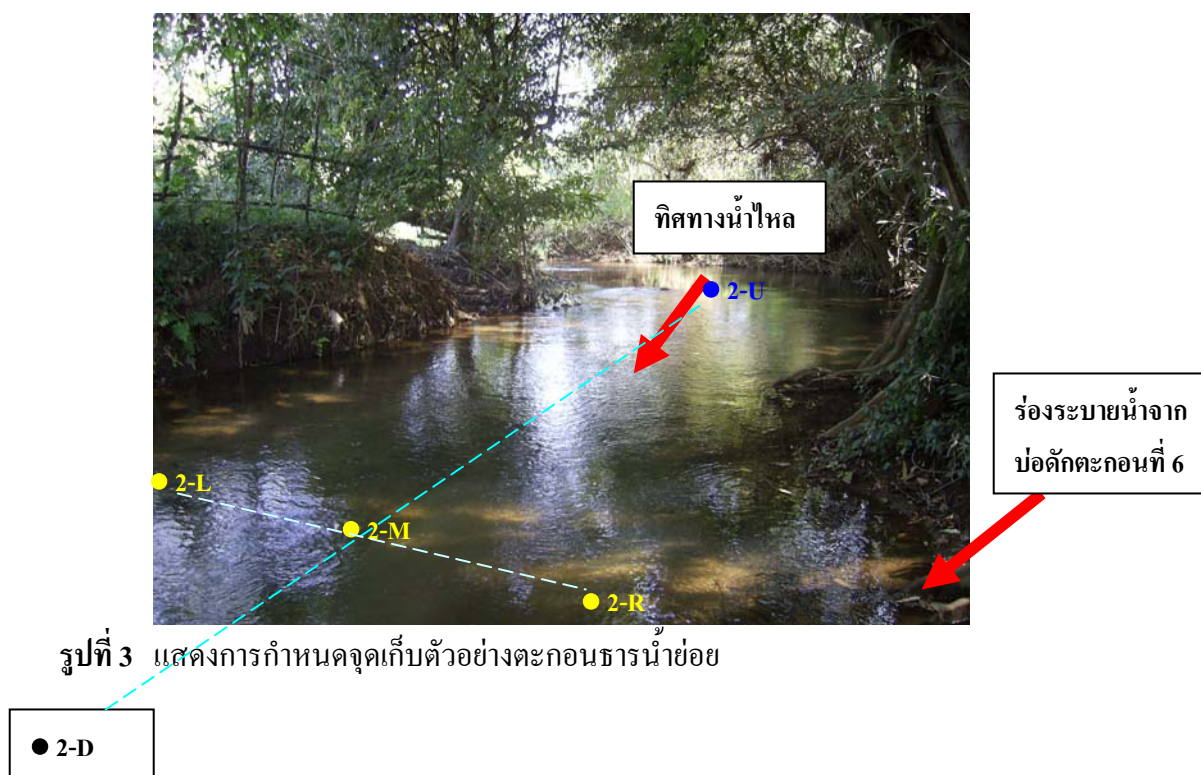
ในการศึกษานี้ได้เลือกทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีในการย่อยสลายหรือย่อยสกัดตัวอย่างตะกอนธรรน้ำด้วยวิธีการ 3 วิธี คือ วิธี **Total cations** ซึ่งวิธีนี้ได้ใช้กรดผสมระหว่าง conc.HNO₃+ conc.HCl น้ำ (1:3 % v/v) วิธีที่สองคือวิธี **Extractable cations** โดยใช้กรดเดี่ยวๆ คือ 0.5N HNO₃ (v/v) ในการย่อยสกัดดินตะกอนตัวอย่างและวิธี **Exchangeable cations** เป็นวิธีที่ใช้ 1 M Ammonium acetate buffer pH 7.0 ในการย่อยสกัดดินตะกอนตัวอย่างและ โดยใช้อัตราส่วนระหว่างตะกอนต่อสารละลายเท่ากับ 2:50 %w/v สำหรับ Extractable cations และ Exchangeable cations สำหรับ Total cations. จะใช้อัตราส่วนตะกอนต่อสารละลายเท่ากับ 1:100 %w/v

ในการเก็บตัวอย่างน้ำและดินตะกอนธารน้ำครั้งนี้อาจแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่ๆ โดยส่วนแรกเก็บในบริเวณเดียวกันกับที่ สรข.3 ได้เคยเก็บในครั้งก่อนๆ เพื่อให้สามารถเทียบเคียงกับข้อมูลเดิมได้ ซึ่งเป็นบริเวณใกล้เคียงกับเหมืองแร่และชุมชน มีการเก็บตัวอย่างน้ำและตะกอนธารน้ำจำนวน 7 จุด ได้แก่ ต้นน้ำห้วยแม่ดาว ทำให้น้ำจากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 6 ทำให้น้ำจากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 3 บริเวณสะพานข้ามชุมชน บ้านพะเคะ ห้วยแม่ดาวในชุมชนบ้านแม่ดาวใหม่ ห้วยแม่กุบริเวณบ้านหนองน้ำเขียว ห้วยแม่กุบริเวณบ้านแม่กุเหนือ(ทำนบน้ำ) และส่วนที่สองได้มีการเพิ่มจุดเก็บตัวอย่างตะกอนธารน้ำอีก 5 จุด โดยเก็บตัวอย่างบริเวณที่ทางน้ำไหลผ่านพื้นที่บ้านแม่ดาวและบ้านแม่กุและใกล้กับจุดที่น้ำไหลตลอดผ่านถนน ดังตารางที่ 1 และรูปที่ 1 ถึงรูปที่ 15

การเก็บดินตะกอนธารน้ำนั้นในแต่ละจุดเก็บตัวอย่างจะมีจุดเก็บย่อยๆ โดยให้ยื่นหันหน้าสู่ต้นน้ำ แล้วทำการเก็บตัวอย่างย่อยจำนวน 5 ตัวอย่าง (บางตัวอย่างอาจลดจำนวนลงหากทางน้ำแคบ หรือเพิ่มในกรณีที่มีร่องน้ำแยก) มีการกำหนดรหัสย่อยดังนี้

- 2-M (ย่อมาจาก Middle stream) เป็นจุดกึ่งกลางของจุดเก็บตัวอย่างที่ 2
- 2-R (ย่อมาจาก Right side of stream) เป็นจุดด้านขวาของจุดเก็บตัวอย่างที่ 2
- 2-L (ย่อมาจาก Left side of stream) เป็นจุดด้านซ้ายของจุดเก็บตัวอย่างที่ 2
- 2-D (ย่อมาจาก Down stream) จุดที่ต้องเดินตามน้ำลงไปประมาณ 15 เมตร จากจุดที่ 2
- 2-U (ย่อมาจาก Up-stream) จุดที่ต้องทวนน้ำขึ้นไปประมาณ 15 เมตร จากจุดที่ 2

ดังตัวอย่างในรูปที่ 3

ตารางที่ 1   สถานีเก็บตัวอย่างน้ำ และดินตะกอนธารน้ำ

เครื่องหมาย	พิกัด UTM		สถานีเก็บตัวอย่างน้ำ	สถานีเก็บตัวอย่างตะกอนธารน้ำ
	Easting	Northing		
1 (SPS-1)	465649	1842458	ต้นห้วยแม่ดาว	ต้นห้วยแม่ดาว
2 (SPS-2)	464704	1842142	ห้วยแม่ดาว ทำให้น้ำจากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 6	ทำให้น้ำจากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 6
3 (SPS-3)	463757	1842359	ห้วยแม่ดาว ทำให้น้ำจากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 3	ทำให้น้ำ จากจุดระบายจากบ่อดักตะกอนที่ 3
4 (SPS-4)	460457	1843153	ห้วยแม่ดาว บริเวณสะพานเข้าชุมชนบ้านพะเค๊ะ	บริเวณสะพานเข้าชุมชนบ้านพะเค๊ะ
5 (SPS-5)	458437	1842783	ห้วยแม่ดาว (สะพานสร้างโดยกรมโยธาธิการ 2540) ในชุมชนแม่ดาวใหม่	ห้วยแม่ดาว ในชุมชนแม่ดาวใหม่
6 (SPS-6)	466131	1838841	ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านหนองน้ำเขียว	ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านหนองน้ำเขียว
7 (SPS-7)	459370	1840541	ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านแม่กุเหนือ	ห้วยแม่กุ บริเวณบ้านแม่กุเหนือ
8	457537	1837884	-	ห้วยแม่กุใกล้ถนน หลวง 1090 หมู่ 2 บ.พาลาด ต.แม่กุ
9	457636	1839696	-	ห้วยแม่กุ? ใกล้วัดใหม่สุวรรณ ต.แม่กุ
10	457353	1742703	-	ห้วยแม่ดาวใกล้ถนนหลวง 1090
11	457358	1842917	-	ห้วยแม่ดาวใกล้ถนนหลวง 1090 (ระหว่าง กม. 6-7)
12	457542	1844916	-	ห้วยแห้ง ใกล้ถนนหลวง 1090

หมายเหตุ ในวงเล็บ (SPS-1 ถึง 7) เป็นหมายเลขตัวอย่างของ บริษัท เอส.พี.เอส. คอนซัลติ้ง เซอร์วิส จำกัด เป็นจุดเก็บตัวอย่างที่ สรข.3 ได้เคยดำเนินการแล้ว

รูปที่ 4 จุดเก็บตัวอย่างที่ 1 ต้นห้วยแม่ดาว

รูปที่ 5 จุดเก็บตัวอย่างที่ 2 ห้วยแม่ดาว
ท้ายน้ำที่ระบายจากบ่อดักตะกอน
ที่ 6 (ไม่มีน้ำที่ระบายออก)

รูปที่ 6 จุดเก็บตัวอย่างที่ 3 ห้วยแม่ดาว
ท้ายน้ำที่ระบายจากบ่อดักตะกอน
ที่ 3 (ไม่มีน้ำที่ระบายออก)

รูปที่ 7 ห้วยแม่ดาวบริเวณใกล้สะพาน
เข้าชุมชนบ้านพะเค๊ะ

รูปที่ 8 ห้วยแม่ดาวในชุมชนแม่ดาวใหม่

รูปที่ 9 ห้วยแม่กู บริเวณบ้านหนองน้ำเขียว

รูปที่ 10 ห้วยแม่อู บริเวณบ้านแม่อูเหนือ

รูปที่ 11 ห้วยแม่อูตลอดถนนบริเวณ หมู่ 2
บ.ผาตลาด ต.แม่อู

รูปที่ 12 ห้วยแม่อู? บริเวณใกล้วัดใหม่-
สุวรรณ ต.แม่อู

รูปที่ 13 ห้วยแม่ตาวตลอดถนน 1090

รูปที่ 14 ห้วยแม่ตาวตลอดถนน 1090
(ระหว่าง กม.ที่ 6 ถึง 7)

รูปที่ 15 ห้วยแห้ง ใกล้ถนน 1090

4.2 วิธีวิเคราะห์ตัวอย่างในห้องปฏิบัติการ

วิธีวิเคราะห์ คุณภาพน้ำ ตะกอนธาณน้ำ และพารามิเตอร์ต่างๆ ที่ได้ตรวจวัด ได้แสดงไว้ในตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 วิธีวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

พารามิเตอร์	วิธีวิเคราะห์*
PH	PH-meter
Conductivity	Conductometer
Total Dissolved Solid	Calculation
Mn, Fe, Cd, Cu, Zn, Pb, Ni,Cr และ Co	ICP-OES และ AAS

(*วิเคราะห์ตาม Standard Methods for Examination of Water and Waste water, 20th ed., 1998, American Public of Health Association)

ตารางที่ 3 วิธีวิเคราะห์ตัวอย่างดินตะกอนธาณน้ำ

พารามิเตอร์	วิธีการวิเคราะห์
1.Extractable cations	Perkin Elmer, Analytical Methods for AAS,Method AY-1, 1994
2. Exchangeable cations	Perkin Elmer, Analytical Methods for AAS ,Method AY-2, 1994
3.Total cations	US.EPA. Method 200.2, 1999

การวิเคราะห์หาปริมาณไอออนโลหะในสารละลายตัวอย่าง

วิเคราะห์โดยใช้วิธี

Conventional method และ Standard addition method โดยนำสารละลายผสมที่เตรียมไว้ไปทำการวัดหาปริมาณโลหะหนักในสารละลายตัวอย่างด้วยเครื่อง ICP-OES และ AAS เทียบกับสารละลายมาตรฐาน จากนั้นคำนวณหาปริมาณโลหะหนักดังกล่าวในตัวอย่างสารละลาย เฟสต่างๆของการสกัดตัวอย่าง ตะกอนธาณน้ำ และตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์โดย การใช้ Certified Reference Materials วิเคราะห์เปรียบเทียบ

5. ผลการดำเนินงาน

การดำเนินการเก็บตัวอย่างภาคสนามได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 27 – 28 ธันวาคม 2549 และนำตัวอย่างที่ได้เก็บรักษาสภาพแล้ว ทำการวิเคราะห์ตามวิธีที่ได้กล่าวมาแล้ว การดำเนินงานในส่วนนี้ใช้เวลาค่อนข้างนาน ด้วยมีจำนวนตัวอย่างจำนวนมาก และหลายซ้ำ เพื่อความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล

5.1 คุณภาพน้ำ

ผลของการตรวจวัดคุณภาพน้ำ

จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำจากลำธารธรรมชาติในเหมือง และบริเวณโดยรอบกลุ่มเหมืองสังกะสีฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 จำนวน 7 จุดเก็บตัวอย่าง พบว่าน้ำมีคุณภาพในเกณฑ์มาตรฐานน้ำผิวดิน โดยมีค่าความเป็นกรด-ด่าง(pH) อยู่ในช่วง 7.70 – 8.46 ค่าปริมาณสารที่ละลายได้ในน้ำทั้งหมด(TDS) อยู่ในช่วง 200 - 344 mg/L ปริมาณแมงกานีส(Mn)อยู่ในช่วง <0.005 –0.007 mg/L ปริมาณทองแดง(Cu) โคบอลต์(Co) ปริมาณตะกั่ว(Pb)และนิเกิล(Ni) มีปริมาณ <0.005 mg/L ปริมาณสังกะสี(Zn) อยู่ในช่วง 0.008 – 0.603 mg/L ปริมาณแคดเมียม(Cd) <0.002mg/L และปริมาณเหล็ก(Fe) อยู่ในช่วง <0.005 –0.008 mg/L ซึ่งปริมาณโลหะหนักดังกล่าวถือว่ายังอยู่ในปริมาณที่ต่ำ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

5.2 ปริมาณ Leaching cations และปริมาณ Total cations ในดินตะกอนธารน้ำ

ในการศึกษานี้ได้เก็บตัวอย่างน้ำ และดินตะกอนธารน้ำในลำธารน้ำบริเวณรอบๆ กลุ่มเหมืองสังกะสี ต.พระธาตุผาแดง อ.แม่สอด จ.ตาก เพื่อศึกษาถึงปริมาณไอออนของโลหะสังกะสี ตะกั่ว ทองแดง และแคดเมียมที่มีอยู่ในน้ำและตะกอนธารน้ำ สำหรับการศึกษาปริมาณโลหะไอออนในตะกอนธารน้ำใน 3 รูปแบบ คือ Exchangeable ซึ่งเป็นรูปแบบที่ไอออนสามารถแลกเปลี่ยนละลายออกมาในน้ำ หรือสารละลายที่มีความเป็นกลางและสามารถถูกดูดซึมได้โดยพืช สำหรับ Extractable เป็นรูปแบบของไอออนที่อยู่ในตะกอนธารน้ำและสามารถละลายออกมาได้เมื่อน้ำมีคุณสมบัติเป็นกรด โดยเฉพาะน้ำที่มีกรดอินทรีย์ปนอยู่หรือน้ำที่มีความเป็นกรด-ด่างน้อยกว่า 4.0 ยิ่งความเป็นกรด-ด่างมีค่าลดลงการละลายก็จะเกิดได้ดีขึ้น ไอออนโลหะที่สามารถละลายได้โดยมากเป็นสารประกอบไอออนโลหะคาร์บอเนต ซัลไฟด์ฯ นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์หาปริมาณ Total cations ซึ่งเป็นของปริมาณโลหะไอออนทั้งหมดที่อยู่ในตัวอย่างตะกอนธารน้ำ และได้คำนวณหาเปอร์เซ็นต์ของไอออนโลหะในรูปแบบ Exchangeable และ Extractable เมื่อเทียบกับปริมาณโลหะไอออนทั้งหมดที่พบในตะกอนธารน้ำ(Total cation) ทั้งนี้เพื่อจำลองสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่โลหะหนักและสารพิษจะมีโอกาสออกมาปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ

ตารางที่ 4   **คุณภาพน้ำในลำธารธรรมชาติในเมือง และบริเวณโดยรอบเมืองสังกะสี**

ดัชนีคุณภาพน้ำ	จุดเก็บตัวอย่างน้ำ							มาตรฐานน้ำผิวดินประเภทที่ 2-4
	W-1	W-2	W-3	W-4	W-5	W-6	W-7	
pH	7.96	8.18	8.17	7.99	8.01	8.46	7.70	5.0 – 9.0
TDS(mg/L)	245	260	265	250	270	200	344	-
Mn(mg/L)	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	0.007	1.0
Cd(mg/L)	<0.002	<0.002	<0.002	<0.002	<0.002	<0.002	<0.002	0.005*/0.05**
Cu(mg/L)	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	0.1
Zn(mg/L)	0.008	0.603	0.007	0.006	0.034	0.241	0.006	1.0
Pb(mg/L)	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	0.05
Co(mg/L)	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	-
Ni(mg/L)	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	<0.005	1.0
Fe(mg/L)	<0.005	0.005	0.005	0.008	<0.005	<0.005	0.005	-

(* น้ำที่มีความกระด้างไม่เกิน กว่า 100 mg/L ** น้ำที่มีความกระด้างเกิน กว่า 100 mg/L)

ผลการตรวจวัดคุณภาพตะกอนธารน้ำ

ได้ทำการวิเคราะห์หาปริมาณของ สังกะสี ตะกั่ว ทองแดง และแคดเมียม ตามวิธีการย่อยสกัด โลหะหนักจากตัวอย่างดินตะกอนธารน้ำ ด้วยวิธี Total cations จะพบปริมาณของไอออนโลหะหนักทั้ง 4 ชนิด ในปริมาณที่สูงที่สุด รองลงมาคือการย่อยสกัดด้วยวิธี Extractable cations และ Exchangeable cations ในตัวอย่างตะกอนธารน้ำจากบริเวณหมู่เหมืองแร่สังกะสี ต.พระธาตุผาแดง อ.แม่สอด จ.ตาก ทั้งหมด 39 ตัวอย่าง และในลำธารจำนวน 7 ตัวอย่าง ปริมาณไอออนโลหะหนักทั้ง 4 ชนิด ในตัวอย่างดินตะกอนธารน้ำพบว่าปริมาณโลหะหนัก (รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5) ดังนี้คือ

Exchangeable cations

แคดเมียมเป็นไอออนโลหะหนักที่พบน้อยที่สุดคืออยู่ในช่วง $<0.005 - 8.482 \text{ mg/kg}$ สำหรับ ไอออน ทองแดง ตะกั่ว และ สังกะสี พบในปริมาณคือ ทองแดงอยู่ในช่วง $0.124 - 27.469 \text{ mg/kg}$ ตะกั่ว จะพบ ในช่วง $<0.005 - 1.694 \text{ mg/kg}$ และพบสังกะสีอยู่ในช่วง $<0.005 - 1.948 \text{ mg/kg}$ ตามลำดับ

Extractable cations

แคดเมียมพบอยู่ในช่วง $0.099 - 58.355 \text{ mg/kg}$ สำหรับ ตะกั่ว สังกะสี และทองแดง จะพบใน ปริมาณ คือตะกั่วจะพบอยู่ในช่วง $3.298 - 84.801 \text{ mg/kg}$ พบสังกะสีอยู่ในช่วง $4.494 - 633.901 \text{ mg/kg}$ และพบทองแดงอยู่ในช่วง $<0.005 - 11.086 \text{ mg/kg}$ ตามลำดับ

Total cations

แคดเมียมพบอยู่ในช่วง $0.099 - 76.631 \text{ mg/kg}$ สำหรับ สังกะสี จะพบในปริมาณที่ค่อนข้างสูง กว่าตะกั่วและทองแดง กล่าวคือ จะพบสังกะสีอยู่ในช่วง $15.271 - 2525.045 \text{ mg/kg}$ พบตะกั่วอยู่ในช่วง $10.836 - 151.059 \text{ mg/kg}$ และพบ ทองแดง อยู่ในช่วง $<0.005 - 11.086 \text{ mg/kg}$ ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ปริมาณ Exchange-Cd, Extractable-Cd และ Total-Cd, ปริมาณ Exchange-Cu, Extractable-Cu และ Total-Cu ในตะกอนทรายน้ำ

Lab	Code	Cd(mg/Kg)					Cu(mg/Kg)				
		Exchange-Cd	Extract-Cd	Total-Cd	%Exchange	%Extract	Exchange-Cu	Extract-Cu	Total-Cu	%Exchange	%Extract
1	1-R	<0.005	0.300	0.948	0.00	31.65	0.325	1.473	4.489	7.24	32.81
2	1-L	<0.005	0.400	0.948	0.00	42.19	0.424	3.275	7.087	5.98	46.21
3	1-M	<0.005	0.375	1.198	0.00	31.30	0.425	2.947	6.939	6.12	42.47
4	1-D	<0.005	0.399	1.096	0.00	36.41	0.450	2.345	5.678	7.93	41.30
5	1-U	<0.005	0.749	1.496	0.00	50.07	0.375	2.421	5.883	6.37	41.15
6	2-R	<0.005	2.749	4.080	0.00	67.38	0.450	3.724	9.404	4.79	39.60
7	2-L	<0.005	1.120	1.598	0.00	70.09	0.325	1.765	5.244	6.20	33.66
8	2-M	<0.005	1.199	3.148	0.00	38.09	0.299	1.924	7.096	4.21	27.11
9	2-D	<0.005	2.808	3.546	0.00	79.19	0.325	2.434	6.243	5.21	38.99
10	2-U	<0.005	0.821	1.698	0.00	48.35	0.298	1.518	5.043	5.91	30.10
11	3-R	<0.005	11.767	12.840	0.00	91.64	0.323	2.209	7.564	4.27	29.20
12	3-L	<0.005	15.967	26.781	0.00	59.62	0.450	1.895	5.296	8.50	35.78
13	3-M	<0.005	9.073	10.230	0.00	88.69	0.375	2.492	5.833	6.43	42.72
14	3-D	<0.005	10.805	17.164	0.00	62.95	0.197	1.994	6.586	2.99	30.28
15	3-U	<0.005	7.652	11.099	0.00	68.94	0.173	2.336	5.077	3.41	46.01
16	4-R	<0.005	58.355	76.631	0.00	76.15	0.297	2.840	6.785	4.38	41.86

ตารางที่ 5 (ต่อ)

Lab	Code	Cd(mg/Kg)					Cu(mg/Kg)				
		Exchange-Cd	Extract-Cd	Total-Cd	%Exchange	%Extract	Exchange-Cu	Extract-Cu	Total-Cu	%Exchange	%Extract
17	4-L	<0.005	17.420	25.081	0.00	69.45	0.325	3.418	9.243	3.52	36.98
18	4-M	<0.005	27.542	32.924	0.00	83.65	0.200	2.018	4.596	4.35	43.91
19	4-D	<0.005	42.231	61.862	0.00	68.27	0.299	2.115	5.429	5.51	38.96
20	4-U	0.125	5.739	12.861	0.97	44.62	0.275	2.545	5.733	4.80	44.39
21	5-R	0.125	18.867	21.985	0.57	85.82	0.300	2.388	6.481	4.63	36.85
22	5-L	<0.005	26.249	27.790	0.00	94.45	0.473	1.427	5.578	8.48	25.58
23	5-M	<0.005	30.492	43.672	0.00	69.82	0.174	2.150	4.997	3.48	43.03
24	5-D	<0.005	16.717	22.886	0.00	73.04	0.200	1.721	5.485	3.65	31.38
25	5-U	0.1	25.924	27.923	0.36	92.84	0.224	1.722	5.145	4.35	33.47
26	6-M	0.125	0.375	0.749	16.69	50.07	0.874	9.173	20.266	4.31	45.26
27	6-D	0.149	0.351	0.847	17.59	41.44	0.623	9.322	26.502	2.35	35.17
28	6-U	0.15	0.323	1.049	14.30	30.79	0.824	11.086	24.183	3.41	45.84
29	7-M	0.174	8.014	9.694	1.79	82.67	0.522	2.813	8.245	6.33	34.12
30	7-D	0.175	7.974	11.695	1.50	68.18	0.500	2.939	10.096	4.95	29.11
31	7-U	0.225	9.919	11.692	1.92	84.84	0.525	3.573	9.293	5.65	38.45
32	8	0.15	0.449	1.048	14.31	42.84	0.374	3.421	8.482	4.41	40.33

ตารางที่ 5 (ต่อ)

Lab	Code	Cd(mg/Kg)					Cu(mg/Kg)				
		Exchange-Cd	Extract-Cd	Total-Cd	%Exchange	%Extract	Exchange-Cu	Extract-Cu	Total-Cu	%Exchange	%Extract
33	9	0.099	5.214	6.398	1.55	81.49	0.818	7.962	19.693	4.15	40.43
34	10	0.099	27.433	34.067	0.29	80.53	0.371	2.677	39.004	0.95	6.86
35	11	0.124	27.405	27.469	0.45	99.77	0.622	2.226	7.777	8.00	28.62
36	12	<0.005	1.248	1.397	0.00	89.33	0.525	3.469	10.078	5.21	34.42
37	2 (เพิ่มเติม)	<0.005	7.963	8.584	0.00	92.77	0.375	2.795	6.637	5.65	42.11
(Limit of Detection Cd<0.002 mg/Kg, Cu, Pb, Zn<0.005mg/Kg)											

ตารางที่ 6 ปริมาณ Exchange-Pb, Extractable-Pb และ Total-Pb, ปริมาณ Exchange-Zn, Extractable-Zn และ Total-Zn ในตะกอนทรายน้ำ

Lab	Code	Pb(mg/Kg)					Zn(mg/Kg)				
		Exchange-Pb	Extract-Pb	Total-Pb	%Exchange	%Extract	Exchange-Zn	Extract-Zn	Total-Zn	%Exchange	%Extract
1	1-R	<0.005	5.420	11.322	0.00	47.87	<0.005	3.247	15.661	0.0	20.73
2	1-L	0.524	5.824	13.375	3.92	43.54	0.05	6.773	15.271	0.33	44.35
3	1-M	<0.525	5.395	12.280	4.28	43.93	<0.005	3.522	15.875	0.0	22.19
4	1-D	0.15	5.590	13.348	1.12	41.88	0.05	3.719	16.785	0.30	22.16

ตารางที่ 6 (ต่อ)

Lab	Code	Pb(mg/Kg)					Zn(mg/Kg)				
		Exchange-Pb	Extract-Pb	Total-Pb	%Exchange	%Extract	Exchange-Zn	Extract-Zn	Total-Zn	%Exchange	%Extract
5	1-U	0.5	6.839	18.746	2.67	36.48	<0.005	5.242	18.546	0.0	28.26
6	2-R	0.9	9.123	27.366	3.29	33.34	0.6	77.059	114.041	0.53	67.57
7	2-L	1.199	4.674	12.486	9.60	37.43	0.125	43.477	70.173	0.18	61.96
8	2-M	0.798	3.298	15.591	5.12	21.15	0.007	93.354	198.631	0.00	47.00
9	2-D	0.874	7.352	16.931	5.16	43.42	0.325	70.706	89.847	0.36	78.70
10	2-U	1.116	3.958	10.836	10.30	36.53	0.248	40.82	68.411	0.36	59.67
11	3-R	1.194	10.275	30.507	3.91	33.68	2.189	393.372	650.443	0.34	60.48
12	3-L	0.949	5.263	13.491	7.03	39.01	1.474	509.029	1768.412	0.08	28.78
13	3-M	1.174	7.279	20.189	5.82	36.05	1.523	339.299	497.208	0.31	68.24
14	3-D	1.281	9.325	21.854	5.86	42.67	1.626	358.48	735.655	0.22	48.73
15	3-U	1.31	6.591	19.112	6.85	34.49	0.618	310.761	479.146	0.13	64.86
16	4-R	1.113	84.801	252.245	0.44	33.62	2.177	633.901	2525.045	0.09	25.10
17	4-L	0.974	30.246	93.030	1.05	32.51	1.149	518.192	1324.207	0.09	39.13
18	4-M	0.774	31.404	125.050	0.62	25.11	1.423	542.869	1693.096	0.08	32.06
19	4-D	0.524	62.536	151.019	0.35	41.41	1.671	599.912	2399.113	0.07	25.01

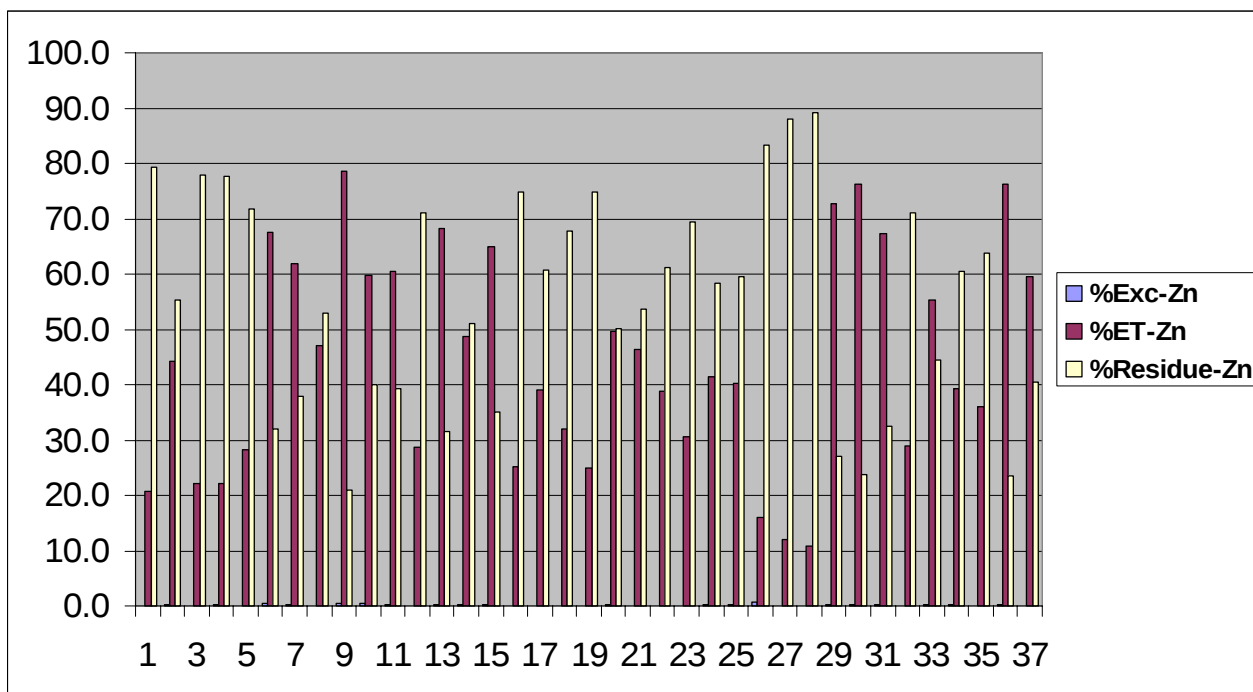
ตารางที่ 6 (ต่อ)

Lab	Code	Pb(mg/Kg)					Zn(mg/Kg)				
		Exchange-Pb	Extract-Pb	Total-Pb	%Exchange	%Extract	Exchange-Zn	Extract-Zn	Total-Zn	%Exchange	%Extract
20	4-U	1.048	19.938	34.546	3.03	57.71	0.849	335.154	674.327	0.13	49.70
21	5-R	1.275	26.056	45.067	2.83	57.82	1.175	487.873	1053.791	0.11	46.30
22	5-L	1.32	22.879	63.350	2.08	36.12	1.444	514.83	1327.317	0.11	38.79
23	5-M	1.071	27.097	84.145	1.27	32.20	1.818	552.918	1810.373	0.10	30.54
24	5-D	0.999	20.883	56.043	1.78	37.26	1.948	517.165	1248.006	0.16	41.44
25	5-U	1.197	23.779	70.883	1.69	33.55	1.845	519.913	1291.073	0.14	40.27
26	6-M	1.298	16.448	42.528	3.05	38.68	0.225	5.299	33.144	0.68	15.99
27	6-D	1.694	24.067	45.532	3.72	52.86	0.017	5.855	48.471	0.04	12.08
28	6-U	1.248	16.517	36.774	3.39	44.91	0.007	5.35	49.615	0.01	10.78
29	7-M	1.318	8.388	26.634	4.95	31.49	0.522	204.321	281.081	0.19	72.69
30	7-D	0.075	7.451	24.790	0.30	30.06	0.375	205.79	270.092	0.14	76.19
31	7-U	0.05	10.119	27.879	0.18	36.30	0.65	222.741	331.202	0.20	67.25
32	8	0.175	8.114	21.354	0.82	38.00	0	4.494	15.467	0.00	29.06
33	9	0.52	25.995	36.087	1.44	72.03	0.942	170.373	308.642	0.31	55.20
34	10	<0.005	24.234	74.118	0.00	32.70	1.659	536.791	1363.759	0.12	39.36
35	11	0.199	14.469	42.674	0.47	33.91	1.394	539.975	1498.081	0.09	36.04

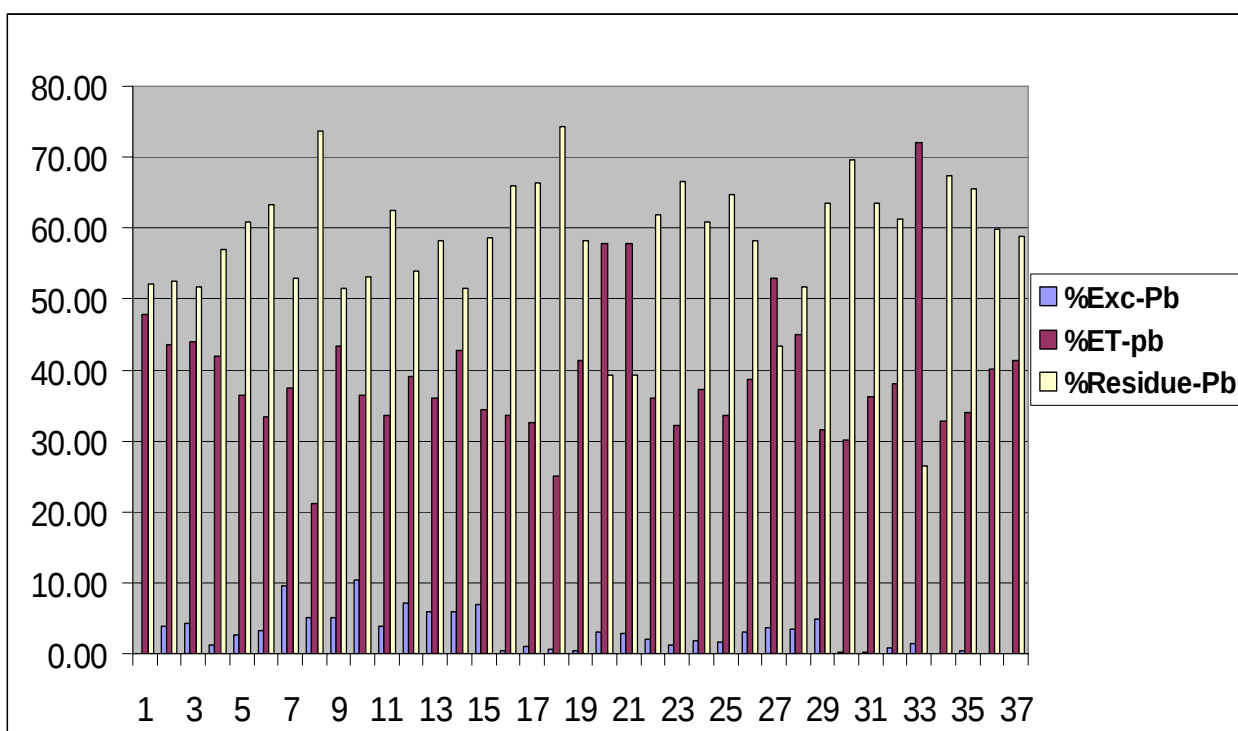
ตารางที่ 6 (ต่อ)

Lab	Code	Pb(mg/Kg)					Zn(mg/Kg)				
		Exchange-Pb	Extract-Pb	Total-Pb	%Exchange	%Extract	Exchange-Zn	Extract-Zn	Total-Zn	%Exchange	%Extract
36	12	<0.005	7.115	17.711	0.00	40.17	0.575	190.573	250.1	0.23	76.20
37	2 (เพิ่มเติม)	<0.005	9.835	23.855	0.00	41.23	0.450	332.351	558.589	0.08	59.50

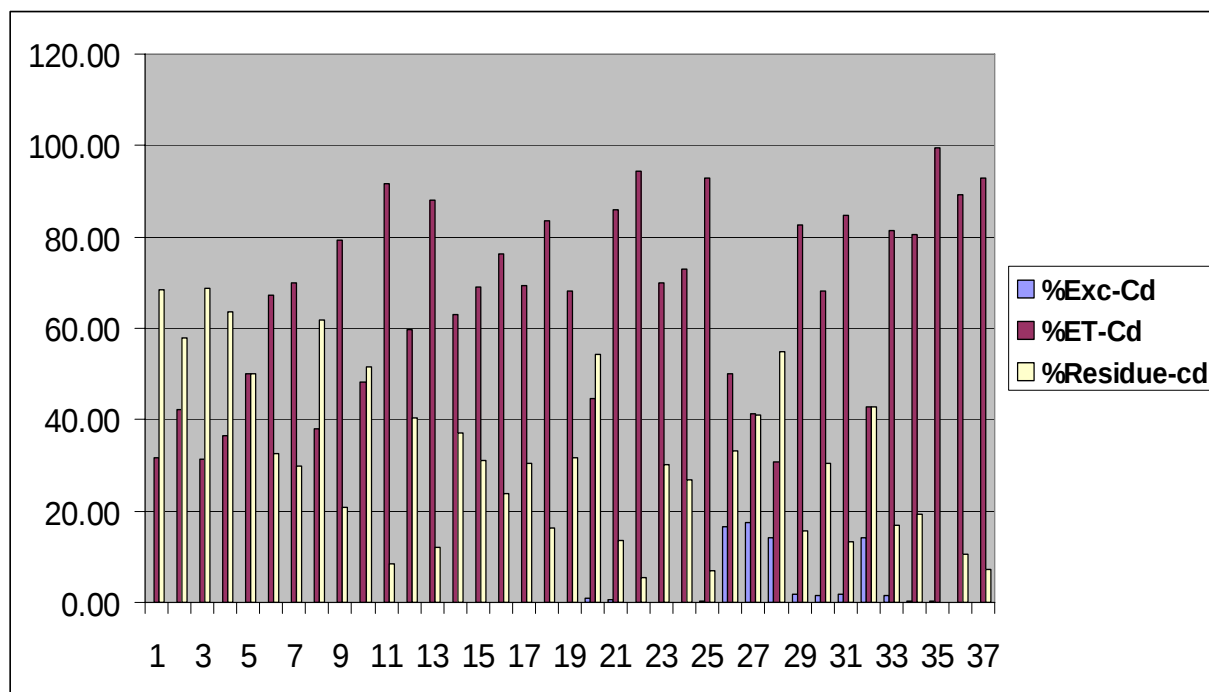
(Limit of Detection Cd<0.002 mg/Kg, Cu, Pb, Zn<0.005 mg/Kg)

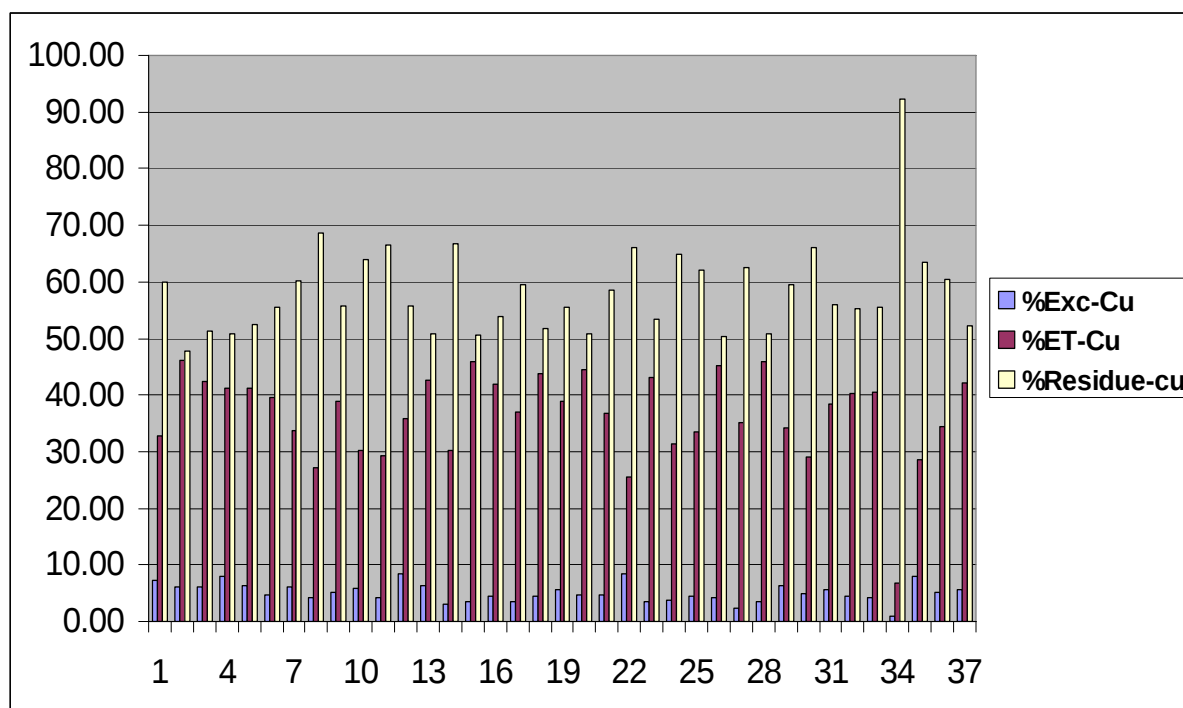
รูปที่ 16 เปอร์เซ็นต์Exchange-Zn Extraction-Zn และ Total -Zn ในตะกอนทรายน้ำ

รูปที่ 17 เปอร์เซ็นต์Exchange-Pb Extraction-Pb และ Total -Pb ในตะกอนทรายน้ำ

รูปที่ 18 เปอร์เซนต์ Exchange-Cd Extraction-Cd และ Total -Cd ในตะกอนธารน้ำ

รูปที่ 19 เปอร์เซนต์ Exchange-Cu Extraction-Cu และ Total -Cu ในตะกอนธารน้ำ

ตารางที่ 7 ช่วงปริมาณของ Exchange, Extractable และ Total-cations (Cd, Cu, Pb) บริเวณจุดเก็บตัวอย่าง

Site	Cd(mg/Kg)			Cu(mg/Kg)			Pb(mg/Kg)		
	Exchange-Cd	Extract-Cd	Total-Cd	Exchange-Cu	Extract-Cu	Total-Cu	Exchange-Pb	Extract-Pb	Total-Pb
1	<0.005	0.300-0.749	0.948-1.496	0.325-0.450	1.473-2.947	4.489-7.087	<0.005-0.525	5.420-6.839	11.322-18.746
2	<0.005	0.821-2.808	1.598-4.080	0.298-0.450	1.518-3.704	5.043-9.404	0.798-1.199	3.298-9.123	10.836-27.366
3	<0.005-0.125	5.939-15.967	10.230-26.781	0.173-13450	1.895-2.492	5.077-7.564	0.949-1.14	5.263-10.275	13.491-30.507
4	<0.005	17.420-58.355	25.081-76.631	0.200-0.325	2.018-3.418	4.596-9.243	0.524-1.113	19.938-84.801	34.506-151.059
5	<0.005-0.125	16.717-30.492	21.985-43.672	0.200-0.473	1.427-2.150	4.997-6.481	0.999-1.320	20.883-27.097	45.067-84.145
6	0.149-0.150	0.323-0.351	0.749-1.049	0.623-0.874	9.173-11.086	20.266-26.502	1.248-1.694	16.448-24.067	36.774-45.532
7	0.174-0.225	7.974-9.919	9.694-11.695	0.500-0.525	2.813-3.573	8.245-10.109	0.050-1.318	7.451-10.119	24.790-27.879
8	0.15	0.099	0.099	0.124	<0.005	<0.005	0.178	8.114	21.354
9	0.449	5.214	27.433	27.405	1.248	7.963	0.520	25.995	36.087
10	1.048	6.398	34.607	27.469	1.397	8.584	<0.005	24.234	74.118
11	0.374	0.818	0.371	0.622	0.529	0.375	0.159	14.469	42.674
12	3.421	7.962	2.677	2.226	3.469	2.795	<0.005	7.119	17.711
2 (เพิ่มเติม)	8.482	19.693	39.004	7.777	10.078	6.637	<0.005	9.835	23.855

ตารางที่ 8 ช่วงปริมาณของ Exchange, Extractable และ Total-cations(Zn) บริเวณจุดเก็บตัวอย่าง

Site	Zn(mg/Kg)		
	Exchange-Zn	Extract-Zn	Total-Zn
1	<0.005-0.050	3.247-6.773	15.271-18.546
2	0.607-0.325	40.820-93.354	68.411-198.631
3	0.618-2.189	310.761-509.209	479.146-1768.412
4	0.849-2.177	335.154-633.901	674.327-2525.045
5	1.444-1.948	487.873-552.918	1053.751-1810.373
6	0.007-0.225	5.299-5.855	33.144-49.615
7	<0.005-0.650	4.494-204.321	15.467-331.202
8	<0.005	4.494	15.467
9	0.942	170.373	308.642
10	1.659	536.791	1363.759
11	1.394	539.975	1498.081
12	0.575	190.573	250.101
2 (เพิ่มเติม)	0.450	332.351	558.589

6. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

คุณภาพน้ำ น้ำในลำธารธรรมชาติทั้งห้วยแม่ดาวและห้วยแม่กุ นั้นมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ pH มีความเป็นกลางค่อนข้างต่ำเล็กน้อย มีโลหะหนักเจือปนอยู่น้อย ที่สำคัญได้แก่สังกะสี เหล็กและแมงกานีส สำหรับโลหะหนักชนิดอื่นๆ รวมทั้งแคดเมียมนั้น ในน้ำมีอยู่ในปริมาณที่ต่ำกว่าขีดความสามารถในการตรวจวัดของเครื่องมือ

คุณภาพตะกอนท้องน้ำ จะเห็นได้ว่าช่วงความเข้มข้น และปริมาณเฉลี่ยของปริมาณโลหะหนักทั้ง 4 ชนิด จากตัวอย่างดินธารน้ำ ตะกอนที่เก็บได้จะมีปริมาณที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ในบริเวณลำธารแต่ละจุดเก็บตัวอย่าง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากมีปริมาณไอออนโลหะที่มีปะปนในดินตะกอนธารน้ำที่เป็นแหล่งกักเก็บหรือในส่วนพื้นที่ที่ผ่านการทำกิจกรรมเหมืองแร่สังกะสีมาแล้ว ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการพัดพาของดินที่มีส่วนประกอบโลหะดังกล่าวออกมาจากบริเวณที่มีกิจกรรมทำเหมืองแร่มาปะปนอยู่ โดยปริมาณโลหะไอออนต่างๆ ค่อยๆมีปริมาณลดลงตามระยะทางทิศทางการไหลของน้ำของลำธาร

ในลำห้วยแม่ดาว ในช่วงต้นของห้วยแม่ดาวก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่เหมืองแร่ ตะกอนธารน้ำมีองค์ประกอบของโลหะหนักในปริมาณที่ต่ำ โดยแคดเมียมมีอยู่ในช่วง 0.9-1.5 mg/Kg ทองแดง 4.5-7.1 mg/Kg ตะกั่ว 11.3-18.7 mg/Kg และสังกะสี 15.3-18.3 mg/Kg

ตะกอนในลำห้วยแม่ดาวช่วงจุดระบายน้ำจากบ่อคัดตะกอนที่ 6 (ขณะเก็บตัวอย่างไม่มีน้ำไหล) พบว่ามีแคดเมียมอยู่ในช่วง 1.6-4.1 mg/Kg ทองแดง 5.0-9.4 mg/Kg ตะกั่ว 10.8-27.4 mg/Kg สังกะสี 68.4-198.6 mg/Kg เมื่อเลยไปถึงจุดระบายน้ำจากบ่อคัดตะกอนที่ 3 (ขณะเก็บตัวอย่างไม่มีน้ำไหล) มีแคดเมียมในช่วง 10.2-26.8 mg/Kg ทองแดง 5.1-7.6 mg/Kg ตะกั่ว 13.5-30.5 mg/Kg และสังกะสี 479.1-1,768.4 mg/Kg

เมื่อห้วยแม่ดาวไหลลงมาถึงบริเวณสะพานเข้าบ้านพะเค๊ะ พบว่าตะกอนธารน้ำมีแคดเมียมในช่วง 25.1-76.6 mg/Kg ทองแดง 4.6-9.2 mg/Kg ตะกั่ว 34.5-151.1 mg/Kg และสังกะสี 674.3-2,525.0 mg/Kg ห้วยแม่ดาวในส่วนที่ไหลไปถึงชุมชนแม่ดาวใหม่ พบว่ามีแคดเมียมในช่วง 22.0-43.7 mg/Kg ทองแดง 5.0-6.5 mg/Kg ตะกั่ว 45.1-84.1 และสังกะสี 1,053.7-1,810.4 mg/Kg เมื่อห้วยแม่ดาวไหลผ่านพื้นที่การเกษตร ชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ไปจนถึงบริเวณถนนตาก-อุ้มผางแล้วพบว่าตะกอนทางน้ำมีแคดเมียมในช่วง 0.4-34.6 mg/Kg ทองแดง 0.4-8.6 mg/Kg ตะกั่ว 42.7-74.1 mg/Kg และสังกะสี 1,363.8-1,498.1 mg/Kg

จากการเก็บตัวอย่างตะกอนธารน้ำละเอียดพบว่า ระยะห่างจากต้นน้ำทำให้มีปริมาณโลหะหนักทั้งแคดเมียม ตะกั่วและสังกะสีเพิ่มขึ้น และในส่วนที่เป็นจุดระบายน้ำออกจากกิจการเหมืองแร่ก็มีผลให้ตะกอนธารน้ำมีปริมาณโลหะหนักมากขึ้น ทั้งนี้อาจมีอิทธิพลจากหลายปัจจัยเช่น อัตราการไหล-ความ

ลาดชันของน้ำ การปรับเปลี่ยนสภาพความเป็นกรด-ด่าง สภาพโค้งของทางน้ำ ที่น่าสังเกตคือบริเวณห้วยแม่ดาวในส่วนที่เป็นที่ราบที่ใกล้เชิงเขาจะมีปริมาณโลหะหนักในตะกอนธารน้ำที่สูง อนึ่งมีปริมาณโลหะหนักในส่วนของ Extractable cations และ Total cations ในปริมาณที่สูงนั้นอาจสะท้อนถึงสภาพการเกิดสารประกอบในกลุ่มต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมนั้นๆ

ในห้วยแม่กุ บริเวณบ้านหนองน้ำเขียวที่เป็นช่วงคันน้ำ มีแคดเมียมอยู่ในช่วง 0.7-1.0 mg/Kg ทองแดง 20.3-26.5 mg/Kg ตะกั่ว 36.7-45.5 mg/Kg สังกะสี 33.1-49.6 mg/Kg เมื่อห้วยแม่กุไหลไปถึงบ้านแม่กุเหนือพบว่าในตะกอนธารน้ำมีแคดเมียมในช่วง 9.7-11.7 mg/Kg ทองแดงในช่วง 8.2-10.1 mg/Kg ตะกั่ว 24.8-27.9 mg/Kg และสังกะสีในช่วง 15.5-331.2 mg/Kg และเมื่อห้วยแม่กุไหลเลยไปถึงถนนตาก-อุ้มผาง พบว่ามีแคดเมียม 0.1-27.4 mg/Kg ทองแดง <0.005 mg/Kg ตะกั่ว 21.3-36.1 mg/Kg และสังกะสี 15.5-308.6 mg/Kg จากการศึกษาคุณสมบัติของตะกอนธารน้ำของห้วยแม่กุพบว่ารูปแบบการกระจายตัวคล้ายห้วยแม่ดาวแต่มีความเข้มข้นที่น้อยกว่า

7. สรุปและเสนอแนะ

7.1 จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำจากลำธารธรรมชาติในเหมือง และบริเวณโดยรอบกลุ่มเหมืองสังกะสีฯ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 จำนวน 7 จุดเก็บตัวอย่าง พบว่าน้ำมีคุณภาพในเกณฑ์มาตรฐานน้ำผิวดิน ยังมีสภาพเป็นธรรมชาติ โดยมีค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) อยู่ในช่วงกลาง ถึงด่างอ่อนๆ มีปริมาณโลหะหนักต่างๆ อยู่ในปริมาณที่ต่ำ

7.2 จะเห็นได้ว่าปริมาณโลหะหนักที่ทำการตรวจวิเคราะห์ จากตัวอย่างตะกอนธารน้ำ มีปริมาณที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ในบริเวณลำธารแต่ละจุดเก็บตัวอย่าง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากมีปริมาณไอออนโลหะที่มีปะปนในดินตะกอนธารน้ำที่เป็นแหล่งศักยภาพแร่ตามธรรมชาติหรือในส่วนพื้นที่ที่ผ่านการทำกิจกรรมเหมืองแร่สังกะสีมาแล้ว ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการพัฒนาของดินที่มีส่วนประกอบโลหะดังกล่าวออกมาจากบริเวณที่มีกิจกรรมทำเหมืองแร่มาปะปนอยู่ โดยปริมาณโลหะไอออนต่างๆ ค่อยๆ มีปริมาณลดลงตามระยะทางทิศทางการไหลของน้ำลำธาร

3 ขอให้ผู้ประกอบการเหมืองแร่ได้ดำเนินการตามเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดอย่างเคร่งครัดและขอให้ดูแลบำบัดกตะกอนให้มีความพร้อมในการรองรับการไหลของน้ำและน้ำฝน รวมถึงคุณภาพน้ำที่อาจมีล้นออกสู่ทางน้ำธรรมชาติในฤดูฝนที่จะมาถึงนี้